

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОСТАУПНИКА У СРБИЈИ

Издаје два пута месечно

ТЕОРИЈА И ПРАКТИКА

ИЛИ

РАЗУМЕВАЊЕ § 92 ТРГОВАЧКОГ ЗАКОНИКА

од

Ђ. Ђ. НЕСТОРОВИЋА

У свима нашим правним листовима као и у „Збиркама суцких решења и чланака о праву“¹⁾ изнесен је приличан број интересних спорова, који, имајући за предмет понајчешће какво контроверсно питање, били су повод најразноврснијег правног разумевања како нижих тако и виших судова наших. Од колике је практичке вредности по развитак правне науке нарочито за утврђење судске пракције ово изношење на јавност судског рада, мислим да ми не треба нарочито доказивати. Ствар је и сувише појамна а у толико појамнија постаје, кад се узме на ум ступањ развића правне науке, на коме се она у нас јавља.²⁾ Али, нема сумње, решења оштите седнице Касационог суда у томе погледу заузимају особито место. Јер, с једне стране поверење у стручну спрему људи из овога највишег суда а с друге опет обвезна сила тих решења, узрок су те она често узимају на се облик непромењиве судске пракције за све подобне спорове. Истина, овака су решења увек последица дуготрајне

¹⁾ Три књиге од г. *Стеве Максимовића адвоката*.

²⁾ Види о овоме у поменутиим збиркама, књ. I. Предговор, стр. VII и VIII.

студије и непоколебљивог, искуством стеченог убеђења, те су она, нема сумње, у већини случајева најприближнија правилном схватању дотичног контроверсног питања, али, мора се признати није ни мало искључена и противна могућност, јер — *errare humanum est*. Тако исто кратки разлози и скупчени у границама одредаба законских, или просто оснажавање пресуда овог или оног суда насупрот другоме, не морају увек бити од убедљивог дејства за противмисленике, те је се бојати да велики број неубеђених не призна необориви карактер дотичног решењу само поклањајући се пред ауторитетом највишега суда. Али, узети ми да се за решење извесног спора *мора* поступити по одлуци Касац. суда, или да се така одлука *хотимично* узима за углед: у оба случаја опасност је да се у судску практику не увуче погрешно схватање, на коме се оснива решење каквог контроверсног питања. — Па како би се у тој невољи могли помоћи? Како би се могло доћи до истинске правде, те највеће и најправичније тежње сваког друштва?... Људи од науке, дубљег теоријског правног знања али и искусени познаваоци судске практике: чланови Касационог и Апелационог суда заједно са професорима правног факултета ваљало би да сваки такав случај изнесу, претресу и на основу научних принципа, законских одредаба, духа закона и правне аналогije протумаче и реше. Ето на такав би се начин наше правосуђе и наша правна наука, која је ограничена на најмањи број њених носилаца, издигли на ступањ, који им и приличи; ето тако би се припремио најзгоднији ослонац за решење тако важног и тако недољивог питања, као што је прерада законика; ето тако би се тек могао дати прави углед за решење спорова; ето тако првостепени судија не би морао, често противно своме убеђењу и црвенећи пред парничарима, мењати сваки час своје пресуде, услед колебљивости виших судова и у споровима по све истоветним, — јер конкретни случајеви претресени и испитани на нашем земљишту, а упоређени са подобним случајевима, који су се и појавили и били претресени и решени

у судовима и теорији страних земаља, били би одиста одмерени на теразијама правде!

Следећи говор јесте један покушај таког рада.

* * *

У нашим правним листовима: „Пороти“ и „Праву“, у одељку за правосуђе, налазе се два решења опште седнице Касационог суда.¹⁾ Предмет ових одлука је један исти: *уговор о акцентацији*, а посебице *форма* у којој се он закључује.²⁾

То исто и ми узимамо за предмет ове расправе, хотећи њома боље и свестраније да испитамо разлоге, који се налазе у поменутих одлукама, да би показали у колико су оне на закону основане.

Предмет је мора се признати од огромне важности, јер је ту реч и о важности или неважности једне исправе, али исправе која новац замењује, реч је ту о једној установи на којој почива целокупно стање данашњег трговачког света. Па зато је право да се питања оваког рода дубље, темељитије и опширније претресају, зато је основано што ћемо се ми и на овом месту запитати: Шта је то уговор о акцентацији? У каквој се форми он закључује? Је ли његова егзистенција и његова исправност од битног утицаја по вредност и егзистенцију самог меничног писмена или не? У осталом то и јесте предмет поменутих решења, која намеравамо проучити.

Уговором о издању менице оснива се једна обвеза, конституише се један дуг. Али тај дуг добија нарочиту намену: он ваља да постаје оруђе за циркулацију. У тој цели признање о његовом постојању добило је израза у нарочитој писменој форми. Али конституисана обвеза ваља једном да се изврши, признати дуг ваља да се плати. Дужник (трасант)

¹⁾ Решење опште седнице касак. суда од 1 Септембра 1881 Бр. 4193 („Порота“, број 25 и 26 стр. 410 год. II).

Решење опште седнице касак. суда од 7 децембра 1884 г. Бр. 1494. („Право“ год. I, број 4 стр. 120).

²⁾ Види: „Једно питање из меничног права“ у бр. 8 Бранича год. II стр. 267

ваља и о томе да се постара, и он то збиља чини, дајући повериоцу (ремитенту) на самом меничном писмену обећање, да ће или сам обвезу испунити, или упућујући га на неког трећег (трасата) да му овај закључену обвезу изврши.

Па има ли то треће лице — трасат — каквог удела у самом уговору о издању менице? Очеvidно нема. Мандат, који му се упућује, постао му је познат тек услед презентације мен. писмена, па зато му до воље стоји хоће ли се налога примити, хоће ли понуђени посао извршити. А то и јесте узрок што му и закон у § 95 признаје *jus deliberandi* за 24 сата. Али прими ли се једном понуђеног мандата, пристане ли да изврши означену обвезу: то његова обвеза, *трговачка* као и трасантова, инкорпорише се са ранијом и трасат шта више постаје главни дужник, главно лице на које пада извршење меничног дуга. Јер, с једне стране у акту његовог пријема подразумева се и то, да га је властодавац (трасант) снабдео потребним средствима да изврши дати налог (§ 85 у свези са § 87 al. 1 трг. зак.), а с друге ремитент је упућен у првом реду да од њега тражи извршење меничне обвезе. (§ 91.)¹⁾

Еле, акцептација се не тиче само ремитента, који њоме добија једног дужника више, него и трасанта (§ 87 и § 90 трг. зак.) па и преноситеља (§ 90 трг. зак.). Следствено, тако важан акт ваљао је бити законом регулисан, ваљао је бити огарантован свечаном формом, и он је то одиста учинио давши оваку одредбу у § 92 трг. зак. „Пријем менице треба да се значи са овом речи „примљена“, под то треба ставити име и презиме пријемника..... Ту се има записати датум ако меница гласи на један или више дана или месеци по виђењу...”

Изневши у кратким потезима опште појмове о самој природи акцептације, на реду је да пређемо на само претресање цитираног параграфа нашег трг. законика. Међу тим,

¹⁾ Види о овоме опширније у мојој расправи: „Вучена Меница“. Глава V Прилог „Браничу.“

ваља нам још одмах признати да се зарад решења постављених питања, зарад претреса §-а 92, врло често морало обраћати његовом оригиналу чл. 122 франц. Code de Commerce. Јер слажући се потпуно односно захтева за формалност овог акта, и садржавајући исте одредбе,¹⁾ мислимо неће нам се замерити, ако речемо, да *мотиви, који су изазвали art. 122, јесу и морају бити мотиви и оних одредаба из § 92 нашег трг. законика.*

Међу тим, из оба цитирана законска наређења, излазе ова три захтева за неопходну формалност акцептације:

1-о *Писменост* — услов, који је код меница општи како за њу саму, тако и за све споредне обвезе.

2-о *Натис* или употреба израза, који показују да ће се исплатити сума у меници означена. Законници напомињу израз „примљена“, и

3-е *Потис* трасатов или његовог пуномоћника.

Изневши тако главне захтеве за важност акцепта, ми ћемо се одмах упустити у истраживање мотива који су изазвали ове захтеве.

Пре него је у Францеској промулгиран трговачки законик постојале су у францеском законодавству многе уредбе — ордонансе — за регулисање прив. правних одношаја међу грађанима. Од тих уредаба за нас је најважнија она од 1673, пошто је францески трг. законик управо пречишћена, поправљена и допуњена поменута уредба. Па тако је и с чланом 122. и он има своју клицу у истој ордонанси, и то у гл. V, члану 2, који гласи: „Све ће менице бити акцептоване *нашмено и безусловно*. Укидамо обичај усмене акцептације или речима: *видео неакцептирајући, акцептирао да би одговорио на време*, као и сваку условну акцептацију, која ће

¹⁾ Art. 122: „Акцептација једне менице мора бити потписана. — Акцептација се исказује речју *примљена*. — Она носи датум, ако је меница на један или више дана или месеци по виђењу; — И, у овом последњем случају, недостатак датума акцент. чини, да се меница мора исплатити по истеку рока у њој израженог, рачунајући од дана њеког издања.“ — Као што се види франц. законодавац не предвиђа случај неписмености акцептантове, без сумње због јаче писмености него у нас.

се сматрати као непријем и бити повод протестовању менице.“ Па шта се може закључити из ових речи? То, да је пре ордонансе постојала и усмена акцептација, која се могла сведоцима доказивати, но од чега је она формално оступила увводећи писменост за утврђење уговора о акцептацији.¹⁾

Али док се ордонанса искључиво бави писменошћу акцепта и забрањује условно примање меница, францески и наш трг. законик, усвајајући и сами исте одредбе, иду и даље истим путем одступања од усменог доказивања²⁾ и уносе у акт акцептације још и *potпис* — ту карактеристику свију данашњих исправа.

Да видимо који су разлози изазвали ову трећу одредбу.

Из цитиране ордонансе видели смо да су писменост акцепта и означавање пријема речју „примљена“ већ њоме утврђени. Незгоде, које су се сваки час појављивале од усмене акцептације уклоњене су; али ипак у пракци се показало да овака форма није довољно прецизована, што је била повод многоструког разумевања, па наравно и тешкоћа при решавању конкретних случајева. Редактори францеског *Code de Commerce*, осетили су и сами ту слабу страну дотичног члана ордонансе и допунили је одредбом о потпису.³⁾ Јер, збиља, говорили су они приликом дискусије о овоме члану, сваки час се може десити, да какав банкар, збуњен великим послом, нехотично напише „примам“ на са свим другом меницу, а не на ону, коју је у ствари хтео акцентирати; кад

¹⁾ Bédarride. De la lettre de change, t. I. n.о 207. — Bravard Veyrières. Manuel de droit comm. p. 256. — Bravard et Demangeat. Traité de la lettre de change, p. 229 нота (2).

²⁾ Немачки законик од 1848 г. усвојио је исто правило, (види § 21 ал. 1). — У Енглеској по сведоцима више писаца, меница се сматра као акцептирана, ако ју је трасат задржао више од 24 сата, и кад се у исто време из околности може извести така намера. (Види чланак од Foelix et Straffort-Carey у *Revue étrangère et française de la législation*, t. II, p. 435 и 495.) — Па ипак Colfavru у делу: *Le droit commercial comparé de la France et de l'Angleterre*, p. 230. тврди да сваки акцент ваља да буде писмен и стављен на саму меницу, бар то важи за менице: *inland bills of exchange* на супрот *foreign bills of exchange*.

³⁾ Види наведени члан 122.

дође до потписа а он се присети своје јаду, одустане од започетог посла; врати меницу, али — заборави да избрише реч „примљена.“¹⁾ По редакцији ордонансе могло би се тврдити да је сама та реч довољна за конституисање трасатове обвезе, и ремитент би му се могао обратити за наплату; на против, по редакцији чл. 122 и нашег §-а 92 покрај изречне одредбе о потпису, таког тумачења не би могло бити.

Садржина досадањег излагања:

1-о Реч „примљена“ не сачињава суштину уговора о акцептацији; на против

2-о Акт пријема огледа се искључно у потпису пријемниковом; и

3-е Акцептација је правилна, и према томе не може јој се одрећи обвезно дејство само ако ју је акцептант потписао, ма реч „примљена“ и не била написана руком његовом.

Да докажемо још боље ова тврђења.

Из наведених побуда редактора франц. трговачког законика јасно се види да је у ранија времена баш та реч сачињавала суштину мен. обвезе, и да јој је одредбом о потпису у законнику одузет тај карактер. Практика је ово још боље утврдила допуштајући поред тако изречне речи „примљена“ и сваки други синоним, као што су изрази: „примам“, „платићу“, „учинићу част“, „видео да плати“ и т.д. И овако практиковање са свим је основано, јер закон ни у том нити у икојем другом параграфу не пориче вредност акцепта, у коме би место речи „примљена“ стајала друга која истог значења; он нигде не вели да је та реч сакраментална, него на против вели да се акцептација само „означава“ њоме.²⁾

1) Le baron Loaré, liv. I. tit. VIII. Sect. I. L'esprit du Code de commerce. t. I. p. 407. — J. Bédarride, De la Lettre de change, t. I. p. 318.

2) У истом смислу: Ruben de Couder, Dictionnaire de Droit Com. p. 162, n-o 370, који вели: „Le mot accepté n'est pas sacramental, l'acceptation peut être conçue en termes équivalents.“ Тако и Lyon-Caen & Renault, Précis du Droit Com. n-o 1144 t. I. — A. Boistel, Précis de Droit Com. n-o 781. — Loaré, p. 408, t. I. — A. Laurin, Cours élémentaire de Droit Com. n-o 741. Nonguier, op. cit. t. I. n-o 328. — Bédarride, op. cit. t. I. n-o 213. — Alauzet, Pardessus и т. д.

Па онда да се запитамо шта је побудило законодавца да у форму акцептације унесе и ту реч „примљена“, кад она сама за себе нема оног значаја — обвезно дејство — које јој је раније признавано?

Да би дали одговор и на то питање, вратимо се опет историји овог §-а.

Секција, којој је била поверена претходна израда трг. законика, препоручивала је у своме пројекту да се у акцептацији означава сума за коју је трасат меницу примио, а нарочито у случају ако је меница примљена за сву суму на коју она гласи.¹⁾ Разлог, који ју је руководио при томе, био је тај, што би се тиме онемогућила свака превара изменом цифара.²⁾

„Па ипак је решено да се изостави ова одредба из пројекта, што би се њено извршење могло осигурати само тако, ако би јој неиспуњење било условљено ништавошћу дотичног акта, али то би било незгодно за оне, који не би били добровољно познати са одредбама трг. законика.“³⁾

Али признавши у чл. 124 (§ 94) да акцептација несме бити условна, дозвољавајући акцент и на ограничену суму (исти члан, §), забрањујући заједно са ордонансом формуле, које су пређе постојале односно акта пријема, и непримајући пројект по коме би ваљало уносити у акцент и меничну суму — учинило им се као неопходно потребно да акценту даду извесну форму, из које ће се на први мах видети, да је меница примљена за целокупну суму а потписник постао безусловни дужник. По тој цели могла је са свим згодно да послужи реч, која је израније била позната; реч, која, — са свим лаконски, баш еходно самој меници, томе *исмену од мало речи*, — изражава; реч, која и означава потпуни и безу-

¹⁾ Види Législation civ. com. et crim. de la France. — Code de Commerce. Procès verbal du 27 janvier 1807.

²⁾ M. Crétet y Procès verbal du 27 janvier 1807.

³⁾ Loaré, t. I. p. 408. који се гомила на Regnaud de St. — J. d'Ang и L'Archichancelier из Procès verbal du 27 janvier 1807.

словни пријем; реч „примљена“. Па ето ти су разлози руко- водили и нашег законодавца да унесе у § 92 ту историјску реч: али признавајући да потпис пријемника сачињава суштину дотичног акта, он је и напоменуо да се пријем менице *само означава* речју „примљена“.

И заиста, зар се може и помислити да оно су чим се нешто само означава сачињава језгро његове егзистенце, са- држину и суштину његову? И менично писмено има своју форму, и оно се означава као тако речју „меница“, ¹⁾ исто онако као што се облигација означава речју „облигација“, али ако нема потписа самог издаваоца дотичног писмена, оно неће вредети. Даље, уговори о конституисању друштава и други имају своју форму, али потпис им је суштаствени захтев, исто онако као што је он критеријум свију исправа. Па тако је и са уговором о акцептацији. Потпис пријемников јесте тек потпуна гаранција да је уговор закључен. Иначе, ако би се тај карактер признао речи „примљена“, онда би се морало признати и то, да она и сама за себе има неку обвезну снагу, али то би значило вратити се за двеста година назад, вратити се у доба ордонансе од 1673 г. Све, дакле, па и сам § 116 трг. зак. који вели: сви они који су меницу *потписали* обвезани су према њеном притежатељу, тврди да се обвезна снага уговора о акцептацији огледа у самом потпису пријемниковом и да та обвезна снага постоји и без речи „примљена“.

Суштина, дакле, поменутог уговора не лежи у тој речи, него у потпису акцептантовом. ²⁾ Па онда, мора ли реч „примљена“ бити написана баш руком тога потписника; како вели наш Касациони суд?...

И сама редакција чл. 122, тога извора нашег § 92, даје нам јасна доказа да је горње тврђење потпуно основано. Да

¹⁾ § 80 т. 1. Означење да је „меница“.

²⁾ У овом смислу: Решење ср. касац. суда од 28 децембра 1824 (S—V. 25. 1. 286, D. P. 25. 1. 118). — Bédarride, *op. cit.* n-o 209—213. — A. Boistel, *op. cit.* n-o 781. — Ruben de Couder *op. cit.* t. V. p. 162, n-o 369. Nouguiet, t. I. *op. cit.* n-o 321. Даље: Alauzet, Persil, Vincens, Pardessus.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

прочитамо текст тога члана. Он гласи: „Акцептација једне менице ваља да буде потписана. — Акцептација се изражава речју „примљена“. — Дакле ту се говори на првом месту о потпису, па онда о томе шта се утврђује тим потписом. А зар то није једна очевидна аномалија? Зар то није противно природном реду ствари? Зар није противна практика утврђена формом толиких других уговора? Зар се н.пр. меница, други писмени уговори, тестаменти, облигације и т. д. прво потпишу па онда ипишу? Не, такој редакцији противи се све, томе се противи природни ред мисли у закону изражених. Па ипак овака редакција поменутог члана има свој основ, има свој узрок.¹⁾ Законодавцу је ваљало најоштрије показати да док је реч *примљена* за време ордонансе вредела нешто, под владом законика потпис акцептантов вредиће *све*, „па за то је и метуо потпис пре свега другог, да би тим показао како он може постојати сам за себе, па ипак да има обвезне силе за трасата.“²⁾

Наш законодавац није имао да чини прелаз ни из какве раније уредбе у законик, па за то је дао са свим природну редакцију одговарајућег параграфа. Али пошавши путем оступања он се није ваљао зауставити на томе, него је требао, не имајући за собом никакву историју свог постанка, са свим избрисати одредбу о речи „примљена“,³⁾ онако као што су учинили многи други напреднији трг. законници, а по имену: Немачки, Аустријски, Талијански и Белгијски.⁴⁾ И овакав по-

¹⁾ Bravard et Demangeat. Traité de la lettre de change, стр. 231. — (1862).

²⁾ Bravard et Demangeat, ibidem.

³⁾ Одредбу о речи „примљена“ имају сви законници којима је основ за израду био франц. Code de Commerce. Тако законик: Шпањолски, Португалски, Бразилијански и Руски.

⁴⁾ Немачки Wechsel-Ordnung има ову одредбу у § XXI, ал. 2: „Исто тако сматра се као безуслован акцент ако трасат без сваког другог додатка напише на предњу страну менице своје име и презиме или своју фирму.“

Тако и трг. зак. белгијски у чл. 12, тачки 18. — У истом смислу и трг. зак. талијански у члану 262. — Трг. зак. Чиле, чл. 668 и трг. зак. републике Аргентине чл. 822.

У Инглеској ко бланко потпише непопуњену меницу сматра се обвезан као акцептант. Види чланак од Foelix et Straffort Carey, у Revue étrangère et française t. II. стр. 496.

ступак напоменутих законика са свим је правилан, јер, збиља, шта би друго и могао значити потпис акцептантов на меници, ако не то да се прима оног налога, који му се меницом упућује,¹⁾ а то је да ће безусловно и без икаквог ограничења исплатити суму, на коју меница гласи. Ну, могло би се томе приговорити да је потписани могао зар помислити, да својим голим потписом узима на себе дужности једног сведока или једног јемца, а не главног дужника, за каквог се акцептант сматра. Али такав приговор био би посве неоснован; јер сваки, који је само и чуо за менице, зна како тешке обвезе повлачи за собом и најкраћа изјава на њој учињена, па је природно, да ће, пре него стави своје име, прочитати (или, ако не зна читати затражити да се прочита) дотично писмено, па наравно и речи: „и ставите исту у рачун по извешћу на господина (рецимо) *Ђорђе Николића*.²⁾ Па зар ће сад тај Ђорђе Николић пристати да се нека сума ставља на његов рачун, да га, дакле, *неко задужује и то још менично, ако он то неће?* Без сумње он неће на таку меницу стављати свој потпис (баш ни као сведок, јер шта би и имао сведочити ако не то, да меницу која је на њега адресована, није хтео акцентирати); а буде ли га ставио то значи да је примио меницу без икаквог ограничења.³⁾ Ну, могло би се још рећи, да потпис може бити стављен на непопуњени бланкет, из којег се не могу прочитати такве речи, које би јасно означавале трасата. Међу тим ни овако опонирање не би било на разлогу осно-

¹⁾ Dr. Franz Haimel. Anleitung zum Studium des Wechselrechts. стр. 108 вели: Zu welchem anderem Zwecke sollte auch der, an den der Zahlungsauftrag in dem gezogenen Wechsel gerichtet ist, seinen Namen auf den Wechsel setzen, als um zu zeigen, dass er dieses Mandat annehme? ... er acceptirt also durch die blosse Namensunterschrift unbeschränkt.

²⁾ Овако су редиговане обично менице наших задруга и кредитног завода.

³⁾ У другим меницама још је очигледније то, што се тамо налог плаћања изречно управља — адресира — на извесно лице, у формули: Господину Ђорђу Николићу. Та адреса ставља се напрема потпису издавачевом.

Achilles Renaud Lehrbuch des Allgemeinen deutschen Wechselrechts. 3-te Auflage. 1868. § 35, стр. 126—127. — Dr. Fr. Vrbanić. Мјенбени Закон, стр. 248. Zagreb 1886 г.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вано, што се такИ случајеви ретко дешавају у животу, па и ако се десе, онда је то случај акцептације из пријатељства где се акцептант, у намери да трасанту даде једно згодно средство да дође до суме, која му буде потребна, за неко извесно време,¹⁾ ослања на част, добро име, солидност и пријатељске односе са дотичним имаоцем његовог потписа. А после, непопуњени бланкет пре ће потписати трасант-жирант него акцептант, из простог разлога што је последњи главни мен. дужник.

На против други се случај не може ни замислити, јер који је тај сведок што ће напред сведочити о нечему што се још ни догодило није?²⁾ Који је то јемац, што ће јемствовати за неког кога не познаје, за нешто што још не постоји? А најзад, ко је тај, што ће тражити јемца или сведока пре него што и оснује какав тражбени однос? А кад се узме још на ум да је акцептација у пракци добила и своје место на мен. писмену³⁾, онда шта друго може и значити један потпис на таком месту, него безуслован и неограничени акцент дотичне менице? Најзад закон много и не разбира о *causa debendi*, он само гледа на свршени чин, па за то и не разбира је ли акцент пре дат него је меница испуњена.

Нема дакле ни једног разлога зашто се неби бланко потпис трасантов сматрао као пуноважни пријем менице.

И заиста, већина и самих францеских аутора признала је потпуно основаност оваких разлога и заступају у литератури меничног права овако тумачење наведеног члана њиховог трг. зак.⁴⁾ Признаћу да међу њима има и такИх који засту-

¹⁾ Види такав случај из правосуђа у „Праву“ год. I. бр. 12.

²⁾ Шта више § 190 грађ. пост. то изречно забрањује, наређујући: да се сведок не сме потписати на исправи, дж му је онај, који је издаје не прочита. У том смислу и § 192 одељак 1. грађ. судског поступка. Замена од 19. Априла 1885 год.

³⁾ У нас и у Аустрији пријем се ставља обично попреко на бланкету, врло често и преко самог текста меничног. У Францеској при дну.

⁴⁾ А. Boistel, Cours de Droit Com. n-o 781 вели: „Потпис акцептантов је битан; он би и сам био довољан да га обвеже, ако је стављен на меницу: о томе не треба

пају противни систем,¹⁾ али мени се не може на ино а да не напоменем, како њихови разлози, оснивајући се на законском пропису чл. 122 (§ 92) и једне пресуде, којој се, узгред буди речено, даје смисао који она у ствари нема,²⁾ нису ни уколико убедљиви.

ни сумњати покрај чл. 140 (в. наш § 116), који обезује солидарним јемством све оне, који су меницу *подписали*.“ Bédarride, De la lettre de change, No. 211. На питање: „Да ли потпис стављен сам на меницу, без претходне речи „примљена“ или које друге одговарајуће речи, сачињава важећу и тачну акцептацију?“ — Одговара: Не знам на чему би се оснивао противан одговор“ У истом смислу: Bravard et Demangeat *Traité* стр. 231—232. — Lyon-Caen et Renault, *Cours de Droit* том. t. I. No. 1144. — при крају: Alauzet, *Commentaire du Code de Commerce et de la législation commerciale*. 2ème édit. 1868—1871, No. 1307.

1) Заступају га Pardessus, Daloz, Nouguiet, Des lettres de change et des effets de commerce. 4-ème édit, 1875, t. I, No 490. — У истом смислу и решење фр. касационог суда од 20 марта 1831 у *Dictionnaire de Couder*.

2) Ruben de Couder, *Dictionnaire de Droit Com.* t. V. No. 378 1877—1881, вели: „Да акцептација може произвести сва своја дејства, треба да има у ствари менице“ У истом смислу и пресуда: Caen 31 mars 1827 г —

Међу тим Répertoire du Journal du Palais доноси једно решење касац. суда од 20 марта 1832 г. на које се противници бланко акцепта позивају. Предмет тога решења састоји се у овоме. Барон Duchamel по смрти својој остави наследника, који претурајући по покојниковим папирима од вредности, нађе један чет листић хартије, на коме беху исписане ове речи: *Accepté pour payer la somme de 8000 fr. premier octobre 1818 Signé: Sarat*. Ну, како је исти *Sarat* био поверилац баш тога истог наследника за суму од 17.458 фр то је овај тражио да од те суме одбије оних 8000 фр. акцептованих од Sarat-a. Али поверилац одбије ту компензацију, наводећи да тај дуг не постоји, пошто је основан на једном писмену, које нити изржава нити показује узрок акцептиране обвезе, а међу тим нема мен. форму, те да се не би морао истраживати *sans débenté*

Па шта је ту ваљало утврдити пресудом суцком? Без сумње не то да ли потписе трасатов сам за себе на правој меници сачињава вредну акцептацију или не; јер се из пресуде суда у Кану, као и из побуда касац. суда види да се горње писмено не може сматрати као меница, што није начињено у законској форми. На против, право питање овог спора било је да се одреди карактер акцептације у недостатку менице, а посебно: да ли акцент, као акцесија, може постојати засебно и одељено од гл. ствари? или ће се поменуто писмено сматрати као почетак писменог доказа, које истина не може конституисати обвезу, али може да допусти доказивање сведоцима. *Првосијени суд у Кану и касација решили су у овом последњем смислу наведени спор.*

Као што се види овде је потргнут као доказ једно писмено, које, као што се то из самих судских разлога јасно види не спада у менице; па за то и велимо да оно ни у колико не шкоди противној доктрини, јер ова узима да је меница са свим правима, да је она изречно и формално упућена на трасата, мандат је дакле потпун — па на основу тога и вели: да се о карактеру потписа трасатовог на такој меници не може ни мало сумњати. — Види и Bravard et Demangeat, *op. cit.* p. 252 нота (1). — Bédarride, *op. cit.* t. I. No. 211.

Шта више чини се да они признају такав значај речи „примљена“ само за то што она постоји у закону, а признавши начело — теоријом и практиком утврђено — да та реч није сакраментална, него да ју може заменити и свака друга, која исто значење има, они су признали заједно са практиком судском, да потпис трасатов на меници ствара претпоставку о његовом дугу, те се на основу тога има сматрати као *почетак исменог доказа противу њега*.¹⁾

Па не само то, него они иду и даље те заједно са заступницима бланкоакцепта и правосуђем признају (истина прећутно) да је та реч прави рудименат у акту акцептације, један заостатак из старијег доба, који „ваља да постоји само за то што постоји“, признавши *једнодушно* да реч „примљена“ или свака друга која исто значење има не мора бити написана баш руком акцептантовом²⁾

Резиме досадањег говора:

У Немачкој, Аустрији, Белгији и Италији, потпис трасатов сматра се, на основу изречних зак. одредаба, као пуноважни акцепт.

У Францеској, како у литератури мен. права, тако и правосуђу постоји општа сагласност да реч „примљена“, по изречном зак. наређењу, преставља форму у којој се акцепт

¹⁾ Види: Цитирану пресуду касационог суда од 20 марта 1832, даље пресуду суда у Caen 12, août 1830. — Pardessus, Cours de Droit Com. No. 366. — Nougier, Des lettres de change, t. I. No. 490. — Dictionnaire de Couder t. V. p. 162, No. 372.

²⁾ *Resumé* фр. касац. суда. Париз 3 Новембра 1825 (S—Coll. nouv. B. 2. 147. Aucune disposition de loi n'a comblé la lacune de l'article 122, ni exigé que le mot accepté soit écrit de la main de l'accepteur.“ — Nougier, op. cit. No. 481 вели: „У осталом није нужно да акцептацију напише трасат: довољно је да ју он потпише.“ — Auguste Laurin, Cours élémentaire de Droit Com. 1884. на страни 442 вели: „У осталом, ремитент ће моћи, *додајући реч примљена*...“ — Ruben de Couder, Dictionnaire p. 163 No. 376: „Реч *примљена* или њен еквивалент може бити исписана руком неког трећег а не акцептантовом.“ — Bravard et Demangeat, Traité de la lettre de change, p. 231: „Сам ремитент моћи ће да напише изнад потписа трасатовог реч, која изражава акцептацију: он је на то довољно овлашћен потписом, који му је трасат бланко дао.“ — У истом смислу: Ch. Lyon-Caen et L. Renault, op. cit. t. I. No. 1144. — J. Bédarride, op. cit. t. I. No. 211 — A. Boistel, op. cit. No. 781. Alauzet, op. cit. No. 1307.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

даје, али не преставља суштину уговора о акцептацији те је може сем акцептанта и други когод написати, а не буде ли то учињено потпис се има сматрати као почетак писменог доказа против трасата.

(Наставиће се)

О Б А В Е З А

ПРЕДУЗИМАЧА ЖЕЛЕЗНИЧКОГ САОБРАЋАЈА ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ
УЧИЊЕНЕ СМРЉУ ИЛИ ТЕЛЕСНОМ ПОВРЕДОМ

(по закону од 21 априла 1885 год.)

НАПИСАО

АЛЕКСА РАДУЛОВИЋ

комесар железничке полиције

(Наставак).

Питање је, за какву штету одговара предузимач при повреди? О томе наш законодавац говори у члану 2 овог закона.

„Штета се накнађује:

1. У случају кад ко погине, накнадом трошкова око погребња и лечења, ако је умрли пре смрти и лечен био, као и накнадом за губитак зараде, што га је умрли претрпео за време његова боловања.

Ако је погинули у време своје смрти по закону дужан био да кога издржава, онда овај може тражити накнаду у оноликој мери, у колико се смртним случајем лишава издржавања.

2. У случају телесне повреде, накнадом трошкова око лечења и штете у заради, у колико је за рад неспособан постао.“

Законодавац не казује колики могу бити ови трошкови и за то се може узети, да се имају накнадити они трошкови, који су стварно учињени. При решавању овог питања наићи ће се на велику тешкоћу због законске непотпуности. Н.пр.

На прузи Београд-Ниш погине при саобраћају код станице Паланке неки Енглеz из Лондона. Породица учини велики трошак око доласка до Паланке и захте да се покојник пренесе у Лондон и ту му приреди величанствен погреб. Трошкови око погребa износе преко 10.000 динара и породица на основу законске одредбе тражи толику суму за погребне трошкове и докаже да је оволики трошак стварно учињен. Други случај био би овај: Неко лице буде при саобраћају телесно повређено; оно се лечи и ради бржег и бољег лечења позове лекара из Париза, из Беча и учини велики издатак око лечења. Оно пред судом докаже, да је на своје лечење утрошило толику суму и пошто закон одређује да му предузимач накнади трошкове око лечења, тражи да му се онолика сума накнади. У првом случају могао би се велики издатак правдати тиме, што није сасвим право да се лондонац сарани у Паланци, а у другом, што сваки повређени тражи могућност да се што брже и што боље излечи. Међу тим обвезани предузимач налази ће, да је за погребни трошак довољно и 50 динара, а за лечење да је довољан један лекар из места. У оваком случају мора се тачно испитати, какав је положај умрли заузимао у друштву и према томе треба суд да одреди количину накнаде погребних трошкова. Што се тиче трошкова око преноса мртвог тела погинулог, правници су разног мишљења. Једни тврде да предузимач није обавезан накнадити и ове трошкове, други онет веле, да и пренос спада у појам погребa и за то предузимач мора и овај трошак накнадити. Ја мислим да пренос мртваца није неопходно нужан рад око погребa, он спада више у луксузни издатак, без ког се погреб може извршити достојно социјалном положају погинулога и без вређања људских религијозних осећаја. За то предузимач не треба да је обавезан да породици накнади и овај трошак. Али предузимач треба да накнади породици погинулог путни трошак, који је ова ради погребa погинулог учинила од места становања до места где ће се погинули саранити. Људски и религијозни осећај изахтевају, да се породици погинулог учини могућност, да свога

члана сарани. Ово се правда још и логичном консеквенцом из самог закона. Закон не наређује предузимачу да он изврши погреб, већ му намеће само обавезу да накнади погребни трошак ономе, који га је извршио. Породица погинулог има најпрече право, па чак и дужност да изврши погреб и за то је право да јој се накнади трошак који је учинила ради извршења погребња.

У трошкове око лечења долази издатак на лекара и лекове, на нужна купатила, на болесничку храну и негу. Ако је повређени лишен неког дела свог тела који се даје вештачки заменути, онда се и то може урачунати у овај трошак. Нпр. повређеном одсеку ногу, тад он може набавити штаци или другу вештачку нараву ради лакшег ходања; ако је повређеном испало око, може га заменути вештачким и за тим тражити накнаду од предузимача.

Трећа врста штете коју предузимач накнађује по закону, јесте губитак зараде коју је умрли претрпео за време боловања. Губитак зараде може бити потпун а и почестан и свакада се има само стварни губитак накнадити. У колико је повређени постао неспособан за зараду, у толико је предузимач обавезан на накнаду. Ако нема губитка у заради, неће бити места ни тражењу накнаде. Нпр. при саобраћају буде повређен неки пензионар, коме је сва зарада његова пензија, коју он ужива и за време боловања. За њега дакле не постоји губитак у заради. Али ако је повређени какав занатлија, радник, трговац, чиновник, књижевник, вештак и томе подобно, дакле лице које физичним или умним радом себи прибавља зараду, онда по овом закону повређени може тражити накнаду, у колико му је услед нанете повреде окрњена зарада. Тако исто и пензионар, који ужива пензију, али се занима неким радом и њиме прибавља неку зараду, има право да тражи накнаду за губитак зараде.

Четврта врста штете коју предузимач по овом закону има да накнади, то је она штета, коју трпе лица којима је погинули за живота по закону дужан био давати издржање. Количину ове накнаде закон одређује у оноликој мери, у

колико се ко лишава издржања. Да би се ова накнада могла тражити захтева се ово троје :

- 1) да је код повређеног наступила смрт;
- 2) да је умрли био обавезан на давање издржања;
- 3) да обавеза давања издржања почива на самом закону.

У нашем грађанском законнику налазимо ове законске обавезе :

а) У § 109 грађ. зак. закон наређује мужу да се стара за издржање своје жене. У § 412 закон обвезује мужа на старање о женином издржању и по смрти његовој.

б) У § 115 закон обвезује родитеље да издржавају своју децу. Тој обавези означен је у § 117 рок докле она постоји за родитеље. У § 119 закон поименце означава лица на којима постоји законска обавеза издржавања деце.

в) Код § 129 закон обвезује матер за издржање ванбрачног детета, а у § 130 закон ову обавезу преноси на оца.

г) У § 127 закон обвезује децу да своје осиротеле родитеље издржавају.

Дакле жена, деца и родитељи имају законско право на издржавање и они могу од предузимача тражити накнаду губитка у издржавању. Нпр. ако је отац давао деци за издржање 300 дуката годишње и то им се издржање укинуло, онда деца могу тражити да им предузимач овај губитак накнади. Да ли је по смрти неког лица, које је погинуло при саобраћају заостала његовој жени и деци онолика имовина, да се отуда могу издржавати без предузимачеве накнаде, не утиче ни у колико на обавезу предузимачеву и на право тражења накнаде оних лица којима је погинули по закону давао издржање. Законски израз „у колико се смртним случајем лишава издржавања“ не може се тако протумачити, да предузимач не мора давати накнаду, јер се та лица могу издржавати из наслеђеног имања. Свакад се мора претпоставити да је погинули нешто зарађивао и отуда давао дотичним лицима издржање, а не, да је непрестано готову тековину на то трошио. При оцени накнаде мора се узети за мерило количина зараде умрлог и потребна количина трошка за издр-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

жање. Само онда, ако су лишени издржања осиротели родитељи, које је њихово дете издржавало, не могу тражити накнаду за губитак издржања, ако су они наследили погинулог а наследством су постављени у тако стање, да се могу и без туђе припомоћи издржавати; јер по § 127 грађ. зак. обавеза деце постоји само према осиротелим родитељима, а чим ови наследством постану имућни, законска обавеза према деци не постоји.

Ну може наступити овакав случај: отац не троши на своју децу, јер их у свему издржава ујак. Отац погине при железн. саобраћају, деца траже накнаду за издржање, а предузимач одбија обавезу позивајући се на околност, да деца нису ни у колико лишена издржања, јер их издржава ујак. Имају ли деца у оваком случају право на накнаду за издржање и колико? Деца имаће по закону право на накнаду за издржање, јер законска обавеза за издржање деце по § 115 грађ. зак. лежи на оцу; уз то у члану 2 закона о обавези не казује се: „ако је ко у време своје смрти кога издржавао“, но се вели: „ако је по закону дужан био да издржава.“ У закону се тражи само законска обавеза а не и услов, да се издржавање фактички вршило. Ујак по закону није обавезан давати издржање и предузимач не може се користити ни прописом § 119 грађ. зак. јер обавеза ујакова наступила би тек онда, када би деца по смрти родитеља остала без издржања. То овде није случај, јер им то издржање мора дати предузимач.

У питању је, колико ће предузимач накнадити у оваком случају трошак око издржања? За накнаду никако не може бити меродавно оно, што је ујак трошио на децу, већ колико би отац био у стању да даје својој деци. Нпр. отац је према својој заради у стању да даје деци месечно 10 дуката за издржање, но ујак жели да се деца боље васпитају и лепше издржавају, па како је богат, он троши на њих 30 дуката. Деца не могу тражити да им предузимач накнади оно, што ујак на њих троши, већ само оно, колико је отац био у стању потрошити на њихово издржање.

У издржање спада: станарина, одело, нега и трошкови око започетог школовања.

Неки су француски и немачки правници оспорили питање да ли женска деца имају право да траже од предузимача накнаду за спрему и мираз при удаји. Једни су доказивали да женска деца имају то право, јер и спрема и мираз спада у појам о издржању и у обавезу родитељску. Други су опет сасвим противног мишлења. По моме мишлењу спрема за мираз за женску децу ни у колико не спада у појам издржања и за то предузимач није по закону обавезан да и овај трошак накнади. Ово се може оправдати и прописом нашег грађ. законика. Наш грађ. закон не обвезује родитеље да својој деци морају дати при удаји спрему и мираз. Кад не постоји законска обавеза за родитеље, не може се она наметнути ни предузимачу, који одговара само по законским обвезама.

У закону се не спомиње докле траје предузимачева обавеза на давање накнаде за издржање. Обавеза за давање накнаде издржања може и за предузимача трајати дотле, докле би по закону трајала обавеза погинулог. Тако ће предузимач по § 412 грађ. зак. давати удовици погинулог издржање до њене смрти или преудаје; деци давање накнаду по § 117 грађ. зак. мушкој до навршене 21 године а женској деци до удаје. Овај исти рок постоји и за ванбрачну децу; на послетку, по § 129 грађ. зак. предузимач биће обавезан давати осиротелим родитељима погинулог детета издржање до њихове смрти или до оног времена, када они дођу до таког иметка, да могу издржање прибавити и без предузимачеве накнаде.

Предузимач није обавезан да даје накнаду за издржање оним лицама, које је погинули по каквој уговореној или моралној обавези издржавао, јер за предузимача важи само законска обавеза.

Пета врста накнаде коју предузимач по овом закону мора да даје, јесте накнада штете у заради, у колико је ко у случају телесне повреде за рад неспособан постао. Повре-

ђени треба да докаже, да је услед повреде у извесној мери постао неспособан за зараду и колико је пре повреде зарађивао, па у колико сад губи у заради, може тражити да му предузимач у толико даде накнаду. Ово је доста јасна ствар. Но како ће бити ако повређено лице у оно време није ништа привређивало? Тада се мора гледати на могућност, да ли би повређени у доцније време мого започети какав привредни рад, па ће се према тој привредној радњи оценити, је ли и у колико постао неспособан за будућу зараду и тако ће се оценити количина накнаде. Нпр. повредом постао је неспособан за рад неки пензионар, који ништа није радио, но живио од своје пензије. Ту се не може узети на извесно, да ће он доцније предузети какав рад којим ће прибавити неку зараду; он и даље прима пензију, радио није ништа, дакле се не може потврдити, да он трпи какву штету у заради, што је постао неспособан за рад. Али ако повредом постане за рад неспособан неки шегрт, који је учио занат, или какав ђак, који је учио школу, онда је сасвим другаче. Ни шегрт ни ђак не зарађују ништа, дакле у времену повреде немају штете у заради, али је код обојице извесно, да ће доцније започети какав привредни рад и доћи до извесне зараде. Док се код пензионара може претпоставити да је напустио сваки привредан рад, дотле се код шегрта и ђака мора претпоставити, да се они спремају за неки рад, којим ће у будуће себи прибавити зараду.

Количина штете у заради одређује се према просечној суми, коју је повређени пре повреде зарађивао и према просечној суми, коју после повреде може да заради. Ако се не може изнаћи просечна сума коју је повређени зарађивао, онда се за мерило узима просечна зарада других лица, која се истим радом баве, а стоје у приближним околностима у којима је и повређени био.

Количину штете у заради мора повређени доказати. Ако би доцније повређени постао способан за рад, предузимач може тражити, да даваће накнаде смањи или сасвим укине.

У таквом случају обвезан је предузимач да докаже, у колико је повређени постао способан за рад.

Довде се распростире обавеза предузимача железн. саобраћаја за накнаду по овом закону. Предузимач биће ослобођен од ове обавезе, ако је у стању да докаже, да се несретни случај десно услед више силе или сопственом кривицом повређеног. Код сваког несретног случаја постоји законска претпоставка, да се десно погрешком у железн. саобраћају и за то предузимач одговара за штету. Ако се несретни случај догодио кривицом повређеног или услед више силе, предузимач неће бити обавезан да даје накнаду, али он мора потпуно доказати ове околности, које му скидају обавезу. Доказивање сопствене кривице повређеног и више силе мора бити потпуно, а не само до извесног степена вероватноће. Ако предузимач није у стању да даде потпун доказ о вишој сили или сопственој кривици повређеног, он се не може ослободити ни обавезе за накнаду. Кад би се и овде дозволила претпоставка и уважило доказивање до неког ступња вероватноће, онда би цео овај закон био излшан, јер би предузимач при сваком несретном случају могао за узрок навести вишу силу или сопствену кривицу повређеног и ову околност доказати до вероватноће. Код сваког несретног случаја, где повређени тражи накнаду штете, предузимач тежи да узрок несрећи доведе у везу са каквом вишом силом или са сопственом кривицом повређеног. За то треба да смо на чисто са питањем, шта је виша сила при железн. саобраћају и кад постоји сопствена кривица повређеног? Мишлења правника и техничара о вишој сили при железн. саобраћају у многоме се размимолазе. Виша сила даје се у опште одредити, али се не може у напред прописати, који и какви се случај мора десити услед више силе.

Виша сила (force majeure, vis major) при железн. саобраћају, сваки је спољним догађајем изазвани непредвиђени штетан случај, који се дешава тако изненадно, да се не може уклонити средствима, којима се обично несретни случајеви спречавају по постојећим саобраћајним правилима и по научном искуству.

Спољашњи утицај може се произвести природним силама и радњама трећих лица. Природне силе које штетно утичу на железн. саобраћај морају своје дејство започети изван места саобраћаја. Нпр. парна кочница откаже послушност и машиниста вије у стању да воз заустави због чега воз пострада. Парна сила која стеже кочницу, нема свој зачетак ван места већ у месту саобраћаја и за то овде не постоји виша сила. Под радњом трећих лица, којом се производи виша сила, разуме се она радња коју предузимају са свим трећа лица, која не спадају у саобраћајне органе ни међу повређене при железн. саобраћају. Радња ових лица може бити хотична и нехотична. Но штетан утицај природних сила или радња трећих лица може да буде за предузимача оправдавајућа виша сила само тада, ако је он предузео све нужне мере за спречавање несретних случајева. Нпр. од београдске железн. станице ка Топчидеру иде пруга по неком насипу, који је при великим водама потоњен. На једном се подигне појачи ветар, таласи излочу земљу на насипу, расквасе је и у моменту кад преко насипа прелази воз, насип се сурва и воз пострада. Предузимач правдаће се „вишом силом“, јер је јак ветар проузроковао несретни случај. Но ту не постоји она виша сила, која би могла скинути са предузимача обавезу за накнаду, јер се могло предвидети да ће јачи ветар узбуркати воду, да ће таласи разнети насип и тада је дужност предузимача да предузме мере, које ће оваке случајеве спречити. Са свим би другче било, кад би се провалио облак и велика маса воде разнела железн. насип; или када би железн. насип чувао други насип од сваке поплаве, па би река својом силином развалила насип и за тим нагло разрушила и железн. насип. У овом случају постојала би виша сила која скида са предузимача обавезу.

Од предузимача не може се захтевати, да за спречавање спољних штетних утицаја предузима мере, које стају тако великог трошка, да утрошена сума не би одговарала успеху који се постизава. Довољно је, ако је предузимач за спречавање штетних утицаја учинио оно, што се по науци и по

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

искуству сматра за умесно и разумно. Кад би се од предузимача још више шта захтевало, онда би се могло тражити да ради потпуног осигурања од сваког штетног спољњег утицаја дуж целе пруге подиже јаке и високе бедеме, да у место једне подиже две пруге и т.д. Тако далеко не може се ићи. Предузимач обвезан је да до најмање ситнице испуни све што је прописано у железничко-полицеском закону и у правилнику за железн. саобраћај. Ако предузимач или његов орган пренебрегне који од ових прописа, па се деси повреда услед каквог спољњег утицаја, онда само због неиспуњења овог прописа за предузимача не постоји она виша сила, која ће га ослободити обавезе. Нпр. прописано је, да чувар пруге пре воза на извесно време прегледа пругу, али он то не учини; међу тим је неко треће лице уклонило једну шину са пруге и воз страда. Ту радња трећег лица као виша сила нескида обавезу са предузимача. Али ако је чувар уредно прегледао пругу, па неко треће лице баш пред пролазак воза баци греду преко шина и воз пострада, тада ће виша сила скинути са предузимача обавезу. Тако исто прописано је, да на локомотиви поред машинисте буде и ложач, који мора знати како се воз зауставља. Ако машиниста у путу падне са локомотиве а ложач не уме воз да заустави и воз јурећи без машинисте пострада, онда за предузимача не постоји виша сила. Али ако би нпр. ударио гром и убио машинисту и ложача па после воз јурећи без вође пострада, тада постоји виша сила и предузимач биће ослобођен од обавезе за накнаду.

(Свршиће се)

О ЗАСТАРЕЊУ ПРЕСУДЕ ПО ЗАКОНУ О ШТАМПИЗ.

Један назовимо га Стојан, осуђен је пресудом Апелационог суда на три месеца затвора и 4000 динара, за клевету нанесену Павлу.

Ову је пресуду оснажио Касациони суд решењем својим од 2 Маја 1887 г. под Бр. 1712.

Његово Величанство, у путу милости 3 *Августа* одобрило је осуђеном, да казну тромесечног затвора замени новцем.

Ова *Краљева* милост, саопштена је осуђеноме од стране полициске власти 18 *Августа* исте године.

Овде треба пазити и упамтити поменуће датуме, јер они решавају ствар, коју овде на претрес износимо.

Питање је у томе: да ли је ова пресуда застарела; и да ли милост *Краљева* има утицаја на прекинуће застарелења?

Претходно још ваља знати: да је оптужени Стојан осуђен на три месеца затвора, да је затвор дело *преступно* по § 1 крив. зак. те према томе треба гледати на време, за застарелење одређено.

Ајдмо на ствар. Као што се види, оптужени је осуђен на ову казну по закону о штампи. Каква је одредба закона штампарског о застарелењу?

Члан 40 зак. о штампи од 11 Јуна 1884 г. гласи:

„Преступи како према овоме закону, тако и по закону кривичном учињени штампом застарелевају за три месеца а злочини за годину дана од кад су учињени, или ако је ислеђење предузето од дана последњег акта полицијске власти или суда.“

Ван сваке је сумње, да ова одредба члана 40 говори само о застарелењу *дела*, а не говори ништа о застарелењу саме казне. Међу тим зна се да између дела и казне постоји разлика, није дакле све једно. Исто тако јасно је, да по овом члану спорно дело као преступно застарева за три месеца. И о том дакле не може бити сумње.

Кад се види, да закон о штампи говори само о застарелењу *дела* а ништа не говори о застарелењу *казне*, онда ваља знати; да ли се у овом случају смемо позвати на општи кривични закон, који говори како о застарелењу дела, тако и о застарелењу казне?

По теорији је јасно: *Познији закон претпоставља се ранијем; засебни (специјални) општем (генералном)*; али кад у закону о штампи као специјалном нема одредбе о застарелењу казне, онда је са свим умесно и правилно послужити се од-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

редбом из општег кривичног закона, која говори о застарењу казне.

Кад се то као умесно призна, онда је врло лако решити спорну ствар.

Како по општем кривичном закону — § 77 — тако и по закону о штампи — члан 40 — на течај застарења има утицаја то: ако се противу кривца судски поступи, разумевајући овде сваку истражну власт па и кметове по § 20 крив. пост. Кад је дакле радња власти управљена на то: да се ислеђење противу кривца отпочне, настави, доврши или да се кривац ухвати и затвори онда се сваким тим актом прекида застарење са те побуде како веле *Ортолан* и *Бернер*, што се тиме одржава спомен престаупа и оживљава пример. У том погледу одредбе § 77 крив. и чл. 40 зак. о штампи синонимне су.

Но закон о штампи као што рекосмо ништа не говори о застарењу својих пресуда, те за то овде треба применити одредбу § 80 зак. кривичног која не долази у сукоб са одредбом закона о штампи, који је у овом случају специјални закон.

По овом § 80 на прекинуће застарења казне имају утицаја ова два услова:

1. Кад се кривац ухвати за то, да се над њим пресуда изврши; или
2. Кад међу тим учини друго злочино дело.

Сем ова два услова никакви други актови власти немају утицаја на прекинуће застарења казне, докле код дела истраге сваки акт власти у тамо поменутих случајима има утицаја.

Према овоме ми тврдимо, да је пресуда о којој је овде реч застарела.

Да то објаснимо узећемо у помоћ горње датуме.

Касациони суд оснажио је пресуду Апелационог суда 2 Маја, и по нашем мњењу ова је пресуда постала извршном чим ју је Касациони суд оснажио. Застарење је овде дакле почело тећи од 2 Маја и оно је овде свршено *сануџем* дана 2 Августа, имајући при томе на уму, да преступи штампарски

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

застаревају за три месеца а за то време по § 79 крив. зак. застарева и сама казна.

Неки мисле да извршност пресуде почиње од дана кад је полиција исту на извршење примила. То је погрешно. Једно правно правило гласи: у случају сумње ваља ићи на олакшицу теретнога, а то је овде случај. Јер нигде у закону нема одредбе одкад почиње да застарева пресуда, то није одређено као код истраге о делу. Кад нема о томе изречне одредбе, онда извршност пресуде ваља рачунати од дана кад је пресуда извршна ако нема жалбе, а у том случају од дана решења Касационог суда, што се са свим слаже са основима о течају застарења самога дела, јер застарење дела почиње тећи од дана кад је дело учињено (сем дела трајућих или продужених) тако, да се дан у који се оно десило узима као потпун број као што Бернер тврди и као што изречно § 75 крив. зак. прописује. Кад би се мијење, по коме се извршност пресуде рачуна од дана, кад је исту полиција примила за правилно огласило, онда та пресуда може стајати код суда пет и више година што би било врло неправедно. Јер онда би се узело да преступна или злочина дела раније застаревају од саме пресуде о том делу, што би било на штету кривца, јер би онда само дело раније застарело а пресуда далеко доцније. У овом последњем случају застарелост би се продужила. Извршност пресуде дакле не сме да се везује за дан у који је полиција пресуду примила.

Према гореизложеним основима ми сматрамо да је спорна пресуда застарела 2 Августа почевши даном 2 Маја као решења Касационог суда. Друкче не иде.

Пожаревац.

Ст. Марсимић

РАЗВИТАК МИШЉЕЊА О УРАЧУНИВОСТИ

од

ДР-А ДИВУИСОНА

лекара луднице Sainte Anne у Паризу.

(Паставак).

III

Докле је живео Ескирол његово дело било је поштовано, а критике које је оно изазвало губише се пред оште примљеном доктрином. Али одмах када њега више не беше да је брани, отпоче напад и то на сваку тачку, — шта више, баш од стране самих његових ученика

Са неколико речи о разлозима који беху изнесени противу ове доктрине лако ћемо увидети и последице овога опонирања са гледишта судско-лекарског.

У име факата нови посматрачи усташе противу идеје свога учитеља и међу доказима показаним у дебати није могуће спорити, да их је већина била основана на дубоком и добром познавању душевно болесних.

Приметило се у првом реду да тако звани мономани не показују никада такву усамљеност болешљиве мисли по којој је и дат назив мономанија. Код свију тих суманутих, рекоше Морел и Фалре, даје се опазити, у њиховоме лудилу, једна главна господарећа идеја, али ова болешљива замисао није *никада усамљена*, она само баца копрену на остале и оставља их у засенак. Онај кога ви зовете религиозним мономаном, верује у исто доба да је и нека велика личност, принц, реформатор. Испитајте га пажљивије и наћиће те у њему осећања прекомерне унижености, неоснованог страховања, замисљене бојазни и т.д. Напоследку изучавајте његово умно стање па ћете наићи на многе празнине и противуречности у његовој болешљивој замисли. Умна страна, дакле, тако је исто повређена као и страна осетљива. Кад је тако, онда се мора питати: где је мономанија?

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

Посматрање и изучавање болесника и то показује, да у већини случајева, ако не и у свима, лудило локализирано само на један предмет, није се појавило наједанпут и тако постало приметно, већ је оно дошло мало по мало, као последица општег умног стања болесниковог у коме је суманути, опкољен и притешњен сваковрсним болешљивим мислима, учинио избор међу њима и готово непретно систематизирао је његове будаласте замишљаје, али при томе није доспео до баш само једне погрешне мисли.

У кратко, и при свему томе што тако изгледа када се површно проматра, опет је јасно доказано, да не постоји никакво посебно (парцијелно) лудило, дакле, да *нема мономаније*.

Ове идеје стрпељивих и опште припознатих посматралаца, који беху добро упознати са суманутима, напредоваху мало по мало. И ако доктрина о мономанијама није још напуштена, — и данас се по негде предаје, — несумњиво је да ова није за данашње њене бранитеље оно што је била за Ескирола. У осталом то је од мале важности по наш предмет. Више нас интересује да сазнамо резултат критике старог мишлења, нарочито са гледишта судско-лекарског.

Теорија о мономанијама била је спас за многе сумануте кривце. Пад те доктрине неће ни донети собом повратак ствари у пређашње стање и следствено понова бацити сумануте кривце под целатску сикиру?

На против, не само да пад доктрине Ескиролове не погорша судбину суманутих криваца, веч им то беше од велике користи.

При свему томе што та доктрина беше призната од стране лекара, судија и поротника, присталице њене беху убеђене да је доиста тешко наметути суду уверење, да се суманутост може показати само у једноме поступку, тако рећи без корена у животу једне личности. Узалуд је Жеорже у једноме закону¹⁾ покушао одредити карактерне црте по којима се

¹⁾ Ево тога закона: „Злочини акт, грозан, убиство, паљевина без узрока, без интереса по извршиоца чије је владање дотле било добро, — не може бити другачије проузвековано до суманутошћу.“

могаше распознати злочин извршен од стране једног суманутог инстинктивног мономана, — јер врло ретко дешава се да интелектуални мономани учине злочин који би изазвале болешљиве мисли. — Људи свесни одбијаху од себе претпоставку да може постојати такво прелазно лудило за време којег човек ради сасвим без свести, као нека машина. То је *Фалре* добро исказао :

„Разуме се, вели он, у претпоставци једне идеје или једнога усамљеног поступка границе постају несигурне између злочина и суманутости и малу количину светлости доносе судијама присталице мономанија, када је пужно донети одсудно решење по оваквим делима. Судије којима изгледа немогуће да поклоне веру једној таквој посебној, парцијелној слабости душевној, осуђују често пута несрећне сумануте као обичне кривце, које би лекар хтео да претстави као мономане. Напротив у мишљењу које ми бранимо постоје многобројни елементи за основање резоновање, које специјална наука о суманутима даје правосуђу. То није више *једна* погрешна замисао, која се појављује као узроковач злочина, или *једна* страст за коју се вели да је недољива, — по то је напротив један преглед, читава снимка целокупне болести душевне, коју лекар развије и покаже суду. И у самој пракси својој лекар налази средства да тачно одреди шта је извршено под упливом страсти а шта под упливом лудила“....

У другим случајевима — када злочин изврши мономан интелектуалне а не инстинктивне врсте, — изгледаше противницима мономаније да ова доктрина не даје довољно гаранције суманутима баш кад је суд и усвоји.

Заиста, тим самим што се признаваше могућност да постоји посебно (парцијелно) лудило, које не обухвата све радње суманутога већ само један део његовог моралног и интелектуалног бића, остављајући недирнуте све остале његове функције, — долази се до ова два закључка.

1-во За казнима дела, која су извршена ван болешљиве замисли, нема места тражити неурачунливост, пошто је лице

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

било способно да се влада као паметан човек, када се није налазило под упливом своје погрешне болешљиве мисли.

2-го Баш и у делима произведеним усљед суманутости, изгледа правично да се примени урачунивост релативна, као год што је и суманутост посебна; а мотив је томе, што је извршилац дела могао да нађе у недирнутим, здравим деловима свога умног и моралног бића, ерества да противстане навали, импулеу болешљивих замисљаја.

Мономанија, дакле, не искључује апсолутно одговорност у оним кривичним случајевима који су ван предмета на које се та болест односи, а такође не искључује са свим већ само у неколико смањује одговорност у делима која су у свему извршена усљед дејства болешљивог душевног стања.

Ове мисли вешто изведоше противници доктрине Ескиролове, и оснивајући их на доказаноме непостојању мономанија, они се потрудише да се призна од стране лекара и судија следеће мишљење:

„Потпуна неурачунивост треба да се простире не само на случајеве када је лудило било главни узрок рђавоме поступку, него и на оне када је болешљива замисао постојала и пре учињенога дела; другим речима, сваки суманути ма колико мало да је поремећен умно, треба да буде стављен у исти ранг са најлуђим и најекстравагантнијим, пошто у њему, ма да се то мало види, није само један део мање више сужен и у болесном стању, већ у такоме положају налази се и целокупно његово биће.“

Апсолутна неодговорност и суманутост посташе тако за неке лекаре два нераздвојна (корелативна) израза.

Рекох за неке лекаре, јер при свему томе што мишљење Морела и Фалре-а доби доста присталица, признати је, да се оно још није учврстило као теорија, коју неки покушаше и да сруше до темеља. И ако од то доба теорија апсолутне неодговорности у свима случајевима суманутости беше често брањена пред судовима, ни мишљење о парцијелној одговорности, или баш и потпуној одговорности у неким случајевима није још науштено на и оно има своје браноце.

IV.

Када апсолутна неодговорност и суманутоост посташе два нераздвојна појма за Морела и Фалре-а, онда је било важно да се тачно сазна докле се може да шири круг суманутости.

У изучавању суманутих као и у изучавању других делова медицине науке, пажња посматралаца обрађена је била у први мах на крајње случајеве, оне који су највише уочљиви; за тим тачнијим проматрањем дође се до резултата да се и случајеви мање јасни могу распознати, па постепено дође се до оних код којих постоје тако мале разлике између нормалног и болесног стања, да их прост свет непосвећен у ове штудије не може ни да увиди.

Ништа простије од психијатрије у класификацији Пинеловој, по којој су сви разноврсни случајеви подељени у четири групе: манија, меланколија, блесавост и идиотизам. Већ је подела Ескиролова заплетенија са њеним делењем меланколије на липеманију и мономанију, са њеним многобројним пододелењима. Али следбеници Ескиролови одоше још даље у анализи. Закон од 1838 године односно суманутих имао је у овој ствари врло велику важност. Нови се заводи подигоше, читава легија лекара одаде се на изучавање суманутих и посматрања се непрестано гомплаху. У почетку овога века први психијатри изучавали су болести ума и воље. Сада научњаци обраћају највећу пажњу на штудирање болести осећаја.

Зачетак нових истраживања налази се већ у делима Ескирола и Пинела.

Пинел је говорио о суманутости без лудила (*manie sans delire*), то ће рећи стање у коме изгледа да поремећеност постоји у делима и у осећајима, а не у памети; али судећи по примерима које је он навео, и по опису те слабости, изгледа да он није имао тачан појам о овоме душевном стању.

Ескирол са своје стране проучавао је посматрања Пинелова и описује мономанију са размишљањем на следећи начин:

„Казао сам да има мономана који мисле паметно, којих су идеје сачувале своје природне везе, којих су размишљања

логична, говор има смисла, често је жив и пуи духа. Али дела ових болесника сасвим су противна њиховим наклоностима, њиховим интересима, обичајима друштвеним, будаласта су у томе смислу што су противна навикама оних лица која их врше, и навикама и обичајима лица са којима живе у друштву. Ма како да су будаласта њихова дела, ови монотони имају увек по неки разлог, мање више прикладан, са којим покушавају да оправдају њихове поступке, тако, да би се за њих могло рећи да су резонирајуће луде.¹⁾

Ми смо сада на новом земљишту. У разним формама лудила које смо до сада проучавали, увек смо наилазили било на суманутост (оншту или парцијелну), било на импулсе (неодољиве или без воље). У првима дела казнима беху извршена под упливом неког погрешног — болешљивог — појма; у другима дела беху независна од воље, личност извршиваше казнимо дело при свем томе што њена савест беше противна таквим поступцима.

Код случаја размишљајућег — резонујућег — лудила сасвим је другачије

Овде није ни свест ни воља болесна, личност потпуно влада и једним и другим. Поремећеност је у поквареним наклоностима.

Али одмах излази овде пред нас једно веома важно питање, а то је где су границе између памети и лудила? Стање у коме личност ради под упливом својих наклоности, добрих или злих, без болести умне и без поремећења воље, није ли то стање нормално? Каква је разлика између размишљања суманутога лица и злог или пакосног човека? Ово питање као да се није ни преставило Ескиролу. Случаји које он наводи нису од одсуднога значаја по судску медицину. Већина тих случајева била би боље класифицирана у неким пододелењима маније.

Последници Ескиролови нису много расветлили ова пи-

¹⁾ Esquirol Tome II. p. 49.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

тања односећа се на мономанију са умовањем. Идеје не посташе јасније тиме што се променуше њихови називи.

Психијат енглески *Пришар* признаје да постоји мономанија резонујућа, али томе стању даје назив морално лудило. Марк примењује назив мономаније са размишљањем лудилу са згранутошћу. Моро де Тур не прави разлику између мономаније са размишљањем и мономаније инстинктивне. За Сципиона Пинела то је лако поремећење инстинкта и наклоности, стање које он назива *лудило карактера*. Гислен, психијат белгиски, даје место овој мономанији у 23 форме лудила које је он пронашао и класифицирао, и то међу лудилом мирним, и лудилом карактерисаним са јако развијеним подлачким особинама (*manie astucieuse*). Бријер од Боамона даје овоме стању име: лудило у поступцима. Морел га ставља у своју класификацију и сматра као лудило инстинктивно. *Прела* назива ово стање *свесно лудило*, напоследку *Калман* дели ову болест у три врсте: лудило гордо, завидљиво и саможиво.

Тешко је изабрати међу толиким разним мишљењима и описима главне јасне црте, по којима би се могло распознати размишљавајуће лудило и тако га одвоити као засебну групу. Међутим могу се сви описи свести на две групе. У свима има покварености, извртутости (перверсије), наклоности и осећаја, али у једну групу долазе случајеви када је болесник свестан своје слабости, у другу када тога нема.

Прва група то су *лудила са свешћу*, као што их назива Бељарже. Број њихов толико је се увеличао, да није могуће све их побројати. То су она страховања безузрочна и мање више несавладима, позната под варварским називима тонофобија, кластрофобија, агарофобија, беленофобија ит.д. и оне чудновате досадне, непрестано повраћајуће се болешљиве мисли, аритмомани, опоматомани ит.д. или још они нагони несавладими, од којих је најинтересантнији нагон ка пићу (дипсоманија) ракије, вина, апсента и т. д.

Кад је реч о лудилу са свешћу, ми истина имамо пред собом једну болест која се не показује са знацима одсечним и јасним, али свакојако стање ово показује да постоји поре-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

међеност душевна, која је таква да се човек знатно разликује од нормално здравога лица. Са те стране, дакле, при свима практичним тешкоћама, психијатри нису имали да савладају велике тешкоће, па да ствар преставе јасно суду, кад год је долазила у питање урачунивост лица која од ове болести пате

Није тако са другом групом, која произлази као и прва, из резонирајуће монотоније. Реч је о личностима код којих је поремећај у наклоностима главни узрок казним делима, а код којих није могуће наћи никакво болесно душевно стање било ума било воље. — а при потпуноме осуству свести код болеснога лица да оно пати од какве душевне болести. Публика, судије, већина лекара снелбиху се, а и сада се још снелбиху, да признаду суманутост код оних лица која не само да не дају никаква знака каквог лудила, но која се напротив често одликују знањем, бистрином умном, јасноћом у њиховоме резонувању и говору, логиком и духом њихови одговора, са талентом са којим се знаду бранити, и са вештином коју употребљују да сакрију пред светом њихове рђаве и болешљиве навике „Суманути а свесни у размишљању, вели *Трела*, при свој њиховој суманутости одговарају тачно на питања која им се даду. Не изгледају да су поремећени душевно за површне посматраче, а често нужно је упознати их у интимним њиховим односима па их моћи оценити. Они су у толико штетнији и опаснији, што лица, са којима овакве луде живе у блискоме додиру, не могу да нађу за дуго време никакве симпатије ни помоћи спољне. Како је и могуће веровати да врше гађања и свакојаке напасти над својима, они који се у спољним односима показују пуни учтивости и милости? Ово су суманути али не изгледају то с тога, што се јасно и паметно изражавају. Они су више луди у њиховим поступцима и делима по у речима. Они су толико паметни да увек обрате пажњу на све што се збива око њих и да не оставе без одговора све што чују, а тако исто ништа не губе из вида када се тиче извршења њихови смерова. Разборити су, и у самим њиховим болешљивим појмовима и за-

мислима (концепсијама) њихово је лудило разборито (*Folie lucide*).“¹⁾

Браниоци лудила моралног узалуд се трудише да покажу разлике између њиховог болесника и обичног поквареног човека, да означе карактерне црте на пр. прекиде са потпуним повраћајем у нормално стање или са посебним повраћајем, тако рећи умалењем главни видљиви знакова слабости, да покажу важност личних или породичних мана које су претходиле овоме стању, да покажу слабост која се рађа са индивидуумом, прати је у свима фазама њена живота. Све то не могаше учинити да се сматрају као умно болесна ова злочина лица, која су вешта да објасне и бране њихове кажљиве поступке а особито да се имају сматрати као потпуно неодговорна, као што су то хтели неколицина психијатара.

Ту се налази на тешкоћу, тачку деликатну. Да је психијатрима дошла фантазија да ставе рђаве људе међу болеснике, који долазе у круг њиховога изучавања, то по себи нити би било необично ни опасно. Било би све једно називати човека покваренога лудом моралном или разборитом будалом. Само нека његов однос према друштву и друштвеним законима не буде промењен. Али то вије тако било. Видели смо да за Морела, Фалреа и браниоце њиховога начина мишљења, суманутост и неодговорност јесу два израза синонимна, — дакле, прогласити једнога покваренога човека за суманутог, значи прогласити га за неодговорна.

У кратку, овај куражан поступак неби успео баш ни код малог броја, да му не дође у помоћ једна нова идеја и донесе не очекивану потпору.

Та нова идеја, то је појам о наследним махнама (*des héréditaires* или *des dégénérés de Morel*), која ће не само утврдити битност моралног лудила, већ ће томе појму дати готово неограничено проширење.

(Свршиће се)

¹⁾ Trélat. *Folie lucide* (avant-propos).

ИЗ СУДНИЦЕ

XII

Кад осуђени тражи повторно суђење на основу т. 3 § 340 крив. суд. пост. мора се поступити по пропису § 344 истог закона, — иследни судија да извиди нове околности, о њима да се саслуша државни тужилац, па онда да се донесе решење о томе има ли или нема места повторном суђењу.

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА)

А. П. буде оптужен за фалзификат, али пресудама судским буде ослобођен из недостатка довољних доказа.

После тога овако ослобођени А. затражи од суда в. Београда да му дозволи повторно суђење по обележеној кривници, а на основу доказа које је суду показао за ово своје тражење.

Суд в. Београда, оценив поднесене доказе у вези са већ познатим околностима по овоме оптужењу, нађе, да има места тражењу молиоца А. те тако под 18 фебруара 1887 г. Бр. 1595 и реши: да има места траженом повторном суђењу.

По жалби државног тужиоца Касациони суд у своме I одељењу 5 Марта 1887 г. Бр. 892 а по рассмотрењу акта, нађе, да горње решење првога суда не одговара закону са ових разлога:

„При решавању о повторном суђењу суд мора имати у виду да се тиме што је могуће боље материјална истина изнађе, али у исто време мора се старати и за то, да се пресуде извршне које су све судове прешле, не обарају безразложно и да се на тај начин ауторитет судских пресуда не обара без довољних основа.

Да се и једно и друго постигне, законодавац, дозвољавајући и оптуженоме и државној власти повторно суђење једног већ решеног случаја, прописује извесне гаранције и за то да се, као што је речено, не нападају безразложно судске пресуде.

Кад се од стране оптуженога ново суђење на основу других околности или збића тражи, нужно је пре свега да се по § 340 крив. суд. поступка *нова збића изнесу* и за тим да се она по тач. 3 § 340 истог поступка и *докажу*, јер само на тај начин ако су нова, ако су од важности и ако се *докажу* може се допустити промена пресуде.

Да би се пак ови нови докази оценити могли нужно је пре свега да се по § 344 крив. пост. извиде, а не може се о њима решити по голој преставци од стране молиоца.

Према томе, кад је суд примио молбу А. П. за повторно суђење и кад претпоставља да могу наведене околности бити од утицаја за већ изречену пресуду, онда је он по § 344 требао да нареди, да се ове наведене околности најпре од ислеђујућег судије *извиде*, па за тим да саслуша и државног тужиоца који јавни интерес има да заступа, и по том тек да решење своје изрекче, да ли има места повторном суђењу или нема, а да преко свега овога не прелази, па да по простој преставци молиоца одмах ставља у питање пресуду, коју су сви судови одобрили.“

Али првостепенни суд не прими ове примедбе са ових опет својих противразлога :

„Противно вели, примедбама Касац. суда суд в. Београда држи, да у случају кад сам осуђеник тражи поновљено суђење своје кривце, не може по закону бити никаквог извиђања изнесених нових збића или околности пре него што суд претходно реши, да ли су та збића и те околности такве, да би, кад би се ислеђењем или на претресу *доказале*, — доиста биле у стању, да оптуженога са свим оправдају т. ј. да потру она збића и околности, које су извршним ранијим пресудама нађене да против оптуженога постоје.

Другим речима, суд је у првом реду позван да *цени* извесне нове околности и оценивши их да *решити* може ли се одобрити поновљено суђење или не може.

А хоће ли се такве околности доцнијим извиђањем и суђењем и *доказати*, то је са свим друго засебно питање, од кога ће зависити коначно ослобођење осуђеника, или одржање у снази раније извршене пресуде.

Изнесене дакле нове околности, морају се претходно *ценити*, и тек по оцени извиђати и судити.

Суд в. Београда није као што Касациони суд вели *претпоставио*, да наведене околности у акту А. П. којим тражи повторно суђење, могу бити од утицаја на већ изречену пресуду; баш на против суд. по оцени тих околности *тврди* да су те околности такве, да могу утицати на изречену пресуду. Но тиме суд није уједно и тврдио, да су те околности и *доказане*. То је сасвим друго питање од кога ће зависити коначно ослобођење оптуженог А. а то управо и јесте циљ његовога тражења, пошто одобреним повторним суђењем далеко још није решено и друго главно питање, хоће ли оптуженик бити и ослобођен.

Нека се претпостави случај, да је осуђени А. изнео у своме акту са свим без значајне околности, које не би биле апсолутно ни од каква утицаја на важност изречене пресуде. Суд би, сходно при-

медбама касационог суда, и у таквом случају требао зар да претходно нађење извиђај, па тек онда да изрече своју одлуку, како е околности нису ни од каквог утицаја на ранију пресуду. Ако би у таквом случају требало извиђај наређивати, онда би то био један савршено излишан, ничим неоправдан и беоцељан посао. А ако у таквом случају неби требало наређивати извиђај, онда излази сасвим логичан закључак, да извиђај треба наређивати ако су изнешене околности стварне и од решавајуће важности, а да га не треба наређивати ако оне нису ни од какве стварне важности. А то би опет значило прећутно признати да оптуженик е основном тражи поново суђење, па ово ипак чинити зависним од некога претходног извиђаја.

Позивају Касац. суда на § 344 крив. пост. нема места по мишљењу овога суда, јер се наређење тога §-а односи само на случајеве изложене у § 335 под б. и 336 под б. крив. пост., дакле, на оне случајеве где исељдна власт тражи *против* оптуженога поновљено суђење, где се дакле тражи, да се ослобођени *осуди*, а не на случајеве где *сам оптуженик* тражи поновљено суђење да се од осуде *оцривда*. У првом случају, исељдна власт већ и законом позвана на то, доиста претходно мора да извиди стоје ли сви они основи који су се против оптуженога после пресуде појавили, па тек онда да од суда тражи да се оптуженик понова суди. Без тога претходног извиђаја, суд не би одиста имао никаква законског разлога да ствар узме у поновно суђење. У другом пак случају где оптуженик поновно суђење сам тражи код суда (§ 341 крив. пост.) суд мора поступити не по § 344 крив. пост. него по § 348 крив. пост. т. ј. мора према изнесеним доказима решити има ли или нема места повторном суђењу, и ако нађе да повторном суђењу има места, „поставити оптуженога у оно стање у ком се обвињени до пресуђења налазити има, па тек онда наредити дослеђење и суђење.“ —

Касац. суд у својој општој седници 27 Марта пр. год. Бр. 1118 нађе, да су горње примедбе I одељења Касац. суда закону саобразне, па за то позове првостепенни суд да по истима и поступи.

Овако су исто решена у општој седници још два сасвим подобна случаја 1 Маја 1887 г. Бр. 1589 и 13 Маја ове године Бр. 1384 од којих је први расправљан био опет пред судом в. Београда, а други пред судом округа топличког.

XIII

Кад јемац уме само да се потпише онда треба своју обавезу и пред влашћу да призна.

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА)

Маса пок. С. С. М. из Св. тужила је суду некога Т. Сп. као јемца за Мил. Ст. који је пок. С. М. дуговао по облигацији 2400 гр. чар. са 12% интересом од 26 Октобра 1871 год. Од туженога Т. ову наплату тражио је за то, што се дуг од главног дужника није могао наплатити, подневши за доказ свога навода и облигацију и пресуду са решењем полиц. власти како се по истој пресуди од Мил. као главног дужника није имао од куда дуг наплатити.

Тужени је одговорио, да на поднесеној облигацији он није потписан као јемац већ као сведок, јер осим имена и презимена више ништа не пише, па за то је тражио да се тужилац одбије од тражења.

Према овоме суд првостепени узимајући у вид, да се од главног дужника редовним путем ништа није могло наплатити због сиромаштине, а тиме опет што тужени признаје да је на поднесеној облигацији његов потпис по § 187 грађ. суд. пост. доказује се, да он заиста као јемац за главног дужника дугује спорну суму, за коју је по § 828 грађ. зак. и одговоран, па пресуди: да тужени Т. плати тужилачкој страни спорни дуг са интересом. — Ову пресуду одобри и Апелациони суд.

Али Касациони суд у своме II одељењу 10 Октобра 1887 год. Бр. 3481 нађе да пресуда Апелаци. суда не одговара закону: „јер кад тужени Т није сам, својеручно, написао на поднесеној облигацији реч „јемац и платица“, нити је ту облигацију пред судом признао већ се брани да је неписмен и да уме само име и презиме да потпише, онда тужилачка страна није ни уколико том облигацијом доказала јемачку обавезаност туженога, јер се само у тим речима садржи обавеза јемчева, кад су по § 192 грађ. пост. својеручно написане и потписане, а међутим и по § 189 реч. пост. облигација је доказ против издаваоца у колико је призната, а у случају одрицања у колико подносилац њену истинитост доказао буде.“ —

Апелациони суд не прими ове примедбе одељења Касац. суда са ових противразлога:

„Пре измене, вели, § 192 грађ. суд. пост. од 19 Априла 1885 г. (зб. 41 стр. 135) довољно је било да се јемац својеручно само потпише на облигацији, а није тражено да он сам својом руком напише и речи: „јемац и платица“. То је могао написати и ко други, на пр.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сам писац. Али сада, по наведеној измени, нужно је да јемац својом руком напише и ове речи: „за горњи дуг у суми. — —“

Облигација пак по којој је тужени јемствовао за спорни дуг, издана је 27 Октобра 1870 г., дакле, пре наведене измене законске, и тако иста облигација пуноважан је доказ против њега — туженога. Да пак пре измене јемац није био дужан ништа више на облигацији стављати, до само свој потпис, то се види из наведене измене којом је тек тада прописано, да јемац мора да напише својом руком и речи: да јемчи за дуг, и у којој суми.

Према овоме не стоји навод Касационог суда: да тужилачка страна поднесеном облигацијом није доказала јемачку обвезаност туженога, јер нема места изговору туженога да је он облигацију потписао као сведок а не као јемац, кад се облигацијом противно доказује и кад он сам признаје да је потпис на облигацији његов, а и место, где се потписао, јасно сведочи, да је он на себе примио обвезу јемца.“

Касациони суд у својој онштој седници од 9. Децембра 1887 г. Бр. 4163 нађе, да су примедбе оделења саобразно закону донесене, а противразлози Апел. суда не стоје.

Саопштио М. Дамјановић

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Добили смо на приказ књигу: *О парламентарној влади*, приступно предавање др-а М. Ђ. Миловановића са катедре државног права на Великој школи. (На по се штампано из 74-те св. „Отаџбине“.) Цена 50 пр. дин. Може се добити и у уредништву Бранича.

В Е С Н И К

Грађански законик за Црну Гору. — Трећи дан Васкрса, ове године, обнародован је у Црној Гори нов *грађански законик* који је израдио Др. Валтазар Богишић уз припомоћ Великога суда Црне Горе.

У прогласу којим је пропраћено обнародовање тога законика изражава се Кнез Никола о Богишићу и Великоме Суду овако:

„За израду самога дјела овог, које је сад готово пред нама, Ја сам био срећан, да у лицу г. дра Богишића, сина дичне области

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дубровачке, нађем човека, који умљем својим, нарочито на овом пољу радње, свијетли не само међу првијем синовима нашега народа на југу славјанском, него свијетли и у редовима првака свјетске образованости. Њему се има највише захвалити, његовој учености, радљивости и енергији, да је дјело ово, наш грађански законик крај свијех огромнијех тешкоћа које су се при том имале савлађивати, испало тако, да може служити као ремек дјело промишљеног, зрелог и солидног законотворног рада, које стоји на висини захтјева сувременог законотворства и којим би се и најобразованији народи подићи могли. Њему се нарочито има захвалити, да је дјело ово, наш грађански законик, утемељено на основама нашега народнога права а изведено и развијено из тога темеља према нашим приликама и потребама, одговорило потпуно онијем спасовосним врховим начелима, која мало више споменух, начелима складности између народнога духа и живота и његових закона. Нека му је овдје, у име највише награде која му се с наше стране може дати, изречно јавно: хвала!

Уз ову добро заслужену хвалу нек је изречено и јавно признање свијем оним људима, члановима Великога Суда нашег, који су својим богатим многогодишњим искуством, својим познавањем обичаја, навика и нарави народа нашег, својим у пракци стеченим непосредним опажањем свега што се на правосудну струку односи, знатно припомогли творцу овога нашег грађанског законика, да му дјело добро пође за руком.“

Уводећи у живот нов грађански законик за Црну Гору, Кнез Никола обраћа се својем народу овим речима:

„Пред овим законом да умукне свачија воља, а нека се чује само воља његова, воља закона. Из њега нек се разлијева правда на све оне који право чине, а нек се под снагом његовом крше и ломе сви који му се опиру који криво чине. Он нек је моћна заштита невиности која је у опасности да пострада, а неумољив бич насиљу и самовољи која од обијести или злонамјерно хоће зла да чини. Од свијех власти, а нарочито од судија, најстрожије захтијевам, да су строги и савјесни вршиоци закона и да у примјени законскијех одређења не гледају ни ко је ко, ни ко се како зове, ни ког је рода и племена, ни који положај заузима, ни којим се кретом крети.“

Ми ћемо првом приликом опширније приказати нашим читатељима чувенога славенскога правника др-а Валтазара Богинића и његову творевину „Грађански законик за Црну Гору.“

* * *

Јавни правозаступници. — Г. Светозара Арсенића, у оставци начелника округа нишког, који је испунио услове из §-а 3-ег, закона

о правозаступницима, министар правде, на основу §-а 19-ог и 21-ог истог закона, поставио је за јавног правозаступника за округ нишки.

Г. Михаила П. Бончића бив. начелника окружног, министар правде, на основу §-а 19-ог и 21-ог, закона о правозаступницима, поставио је за јавног правозаступника за округ крушевачки.

* * *

Правозаступнички испит. — Г. Живојин Богдановић, помоћник начелства окр. нишког у пензији, положио је 5 ов. м. правозаступнички испит. Опширнији извештај о томе испиту донећемо у идућем броју.

ПОВЕРЕНИЦИМА УДРУЖЕЊА

У овоме броју доносимо позив на трећи главни годишњи скуп правозаступничког удружења. Скупу ваља поднети извештај о стању дружинске благајне, па за то умољавамо г.г. поверенике да похитају са прикупљањем претплате на Бранич и чланских улога те да се пречисте рачуни до скуна до којег нема више од месец дана.

У исто време молимо их да нам тачно назначе у дотичним списковима број књига: „Узроци са којих су недовољна садања законска наређења о личној безбедности у Србији, и предлози формулисаних одредаба које треба о томе узаконити и у материјалном и у формалноме праву,“ па да свакоме пошаљемо онолико примерака колико је нужно, а не више или мање, јер се иначе штетимо.

Уредништво и благајништво Бранича

П О З И В

На основу чл. IV и VII правила о удружењу јавних правозаступника у Србији, Управни Одбор позива г.г. чланове удружења да изволе доћи на

ТРЕЋИ ГЛАВНИ ГОДИШЊИ СКУП

који ће бити трећи дан Духова — 14 Јуна — ове године у 9 часова пре подне у дворани Грађанске Касине.

Дневни ред:

1. Извештај о раду Управног Одбора;
2. Извештај о стању друштвене благајне;
3. Извештај уредника друштвеног органа Бранича;
4. Избор прегледача рачуна (чл. VII правила);
5. Предлози скупу;
6. Избор нових чланова управе (чл. IV правила).

Београд 9 Маја 1888 г.

Управни одбор

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

власник:

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

ЂОРЂЕ А. ЈЕНАДОВИЋ

јавни правозаступник